

Skolelevers drogvanor 2015

Bergs kommun

Dnr: RS/156/2016

Ansvarig: Lars Eriksson, Utvecklingsenheten, Region Jämtland Härjedalen

Databearbetning och författare av rapport:

Anna Werme, Utvecklingsenheten, Region Jämtland Härjedalen

Foto framsidan: Jabiru/Mostphotos

Innehåll

INLEDNING	4
Syfte och metod	4
Undersökningens upplägg och genomförande	4
RESULTAT	5
Tobak	5
Rökning och snusning	5
Vill sluta med tobak	6
Vattenpipa och e-cigarett	6
Alkohol	7
Alkoholkonsumenter och alkoholmängd	7
Intensiv-, hög- och riskkonsumenter	8
Anskaffning av alkohol	8
Konsekvenser av alkoholbruk	9
Narkotika, sniffning/boffning, läkemedel, dopning och spel	9
Narkotika	9
Sniffning/boffning, läkemedel och dopning	10
Spel om pengar	10
Debutålder och tillgänglighet	10
Riskuppfattning och attityder	11
Elevernas riskuppfattning	11
Elevernas uppfattning om föräldrars/vårdnadshavares attityder	12
Samband och riskfaktorer – i länet	14
SAMMANFATTANDE DISKUSSION	18
REFERENSER	20
BILAGA 1	21
Analys, tolkning och begränsningar	21

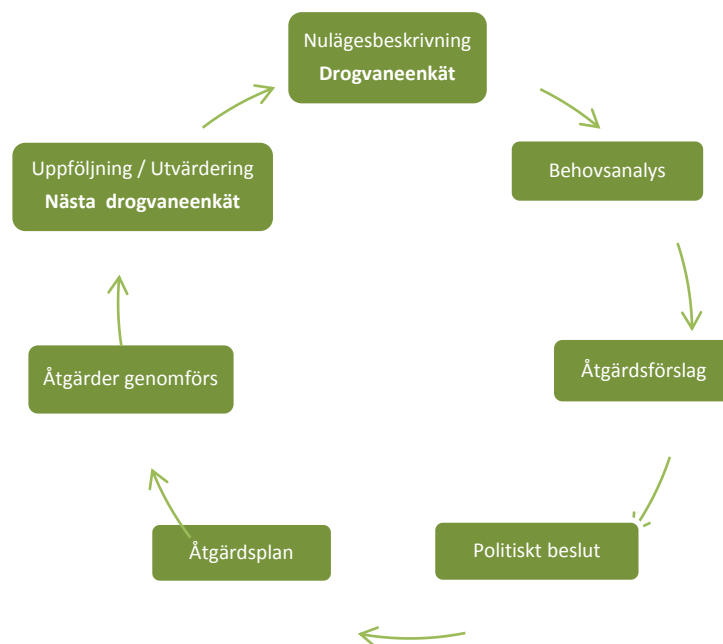
Inledning

Rapporten baseras på resultat från enkätundersökningen *Skolelevers drogvapor 2015* och redovisar ett nuläge samt utveckling över tid av drogvapor i årskurs 9 i Bergs kommun. Rapporten bidrar även med en behovsanalys med förslag på prioriterade områden för fortsatt drogförebyggande arbete.

Syfte och metod

Syftet med rapporten är att fungera som ett underlag för politiker och tjänstemän på kommunal och regional nivå, men även inom förenings- och näringsliv. Vidare är syftet att:

- ge en nulägesbild av drogvanesituationen samt belysa utvecklingen över tid i årskurs 9 i Bergs kommun
- ge underlag för prioriteringar och beslut gällande förebyggande åtgärder inom ANDT-området samt ett underlag för uppföljning i det förebyggande och främjande arbete som bedrivs

Figur 1. Arbetsprocess där drogvaneundersökningen utgör en viktig del i form av kartläggning av nuläget samt som verktyg vid uppföljning och utvärdering.

Undersökningens upplägg och genomförande

Enkäten *Skolelevers drogvapor* genomförs varje år av Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) på ett riksrepresentativt urval i årskurs 9 samt gymnasiets andra år. Jämtland Härjedalen genomförde år 2008 och år 2012 en totalundersökning, det vill säga enkäten skickades ut till alla elever i nämnda årskurser, för att få ett representativt resultat även på läns- och kommunnivå. I undersökningen år 2015, som denna rapport avser, gjordes

ett utökat urval i länets kommuner med undantag av Ragunda kommun samt av gymnasiet i Härjedalens kommun. Ett utökat urval i undersökningen planeras fortsatt vart tredje år.

Svarsfrekvensen i länet var 95 procent i årskurs 9 och 90 procent i gymnasiet år 2. I Bergs kommun är antalet elever i år 2 på gymnasiet som besvarade enkäten för litet för att redovisas i denna rapport, men dessa elevers svar ingår i resultaten i länsrapporten. Tabellen nedan visar antalet bearbetade enkäter i undersökningen år 2015 i årskurs 9 i Bergs kommun.

Tabell A. Antalet bearbetade enkäter år 2015 i årskurs 9 i Bergs kommun.

	Årskurs 9
Pojkar	28
Flickor	27
Totalt	55

Enkäten¹ innehåller 70 frågor som rör tobak, alkohol, sniffning, narkotika, läkemedel, spel om pengar samt frågor om skola, fritid och familj. Den besvarades under vecka 11-14 år 2015 och deltagandet var frivilligt. Eleverna besvarade enkäten i klassrummen under skrivningsliknande förhållanden och för att deras anonymitet skulle vara skyddad fick de själva stoppa formuläret i ett omärkt kuvert som de sedan klistrade igen.

För mer information angående analys, tolkning och begränsningar, se Bilaga 1.

Resultat

I detta avsnitt presenteras resultat från 2015 års undersökning i Bergs kommun. Resultaten är indelade i teman utifrån olika droger, debut och tillgänglighet samt riskuppfattning och attityder.

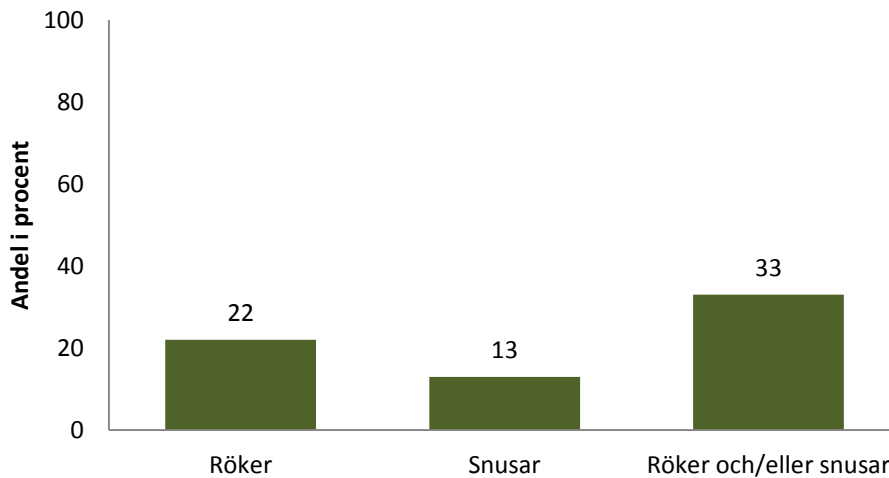
Tobak

Rökning och snusning

I denna undersökning definieras rökare som de elever som uppgett att de *har rökt under de senaste 12 månaderna och att de fortfarande röker* (innefattar *varje dag, nästan varje dag, bara på fest* samt *bara ibland*). Snusare definieras som de elever som har uppgett att de *har snusat under de senaste 12 månaderna och att de fortfarande snusar* (innefattar *varje dag, nästan varje dag, bara på fest* samt *bara ibland*).

¹ Enkäten går att finna i sin helhet på www.can.se

Tobak

Figur 2. Andel (%) som röker, snusar samt röker och/eller snusar. Årskurs 9.

Vad gäller andelen elever i årskurs 9 i Bergs kommun som uppger att de röker eller snusar syns ingen signifikant förändring sedan mätningen år 2012. Dock är den totala andelen som använder tobak (röker och/eller snusar) högre i kommunen än motsvarande andel i länet, 33 procent respektive 20 procent.

Antalet elever i årskurs 9 som uppger att de röker *varje eller nästan varje dag* är för litet för att redovisas. Andelen rökare utgörs därmed i denna undersökning av de elever som röker sällan (*bara vid fest/bara ibland*). Andel elever i årskurs 9 som rapporterar att de snusar *varje/nästan varje dag* är 9 procent (5 elever).

Vanligaste sättet för elever i årskurs 9 i länet att få tag på tobak är *från kompisar* eller *från annan person*. Elever i år 2 på gymnasiet får tag på tobak främst *från kompisar* eller *köper själva*.

Vill sluta med tobak

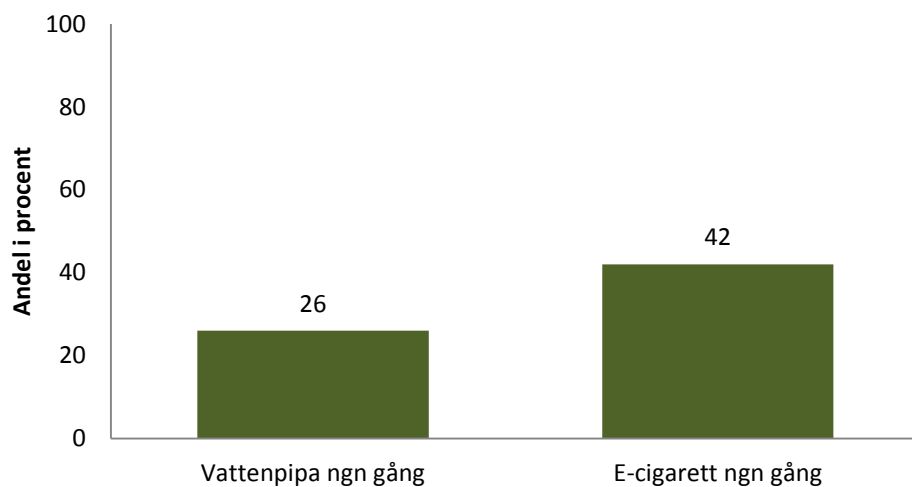
I enkäten ställs även frågan om eleverna vill sluta med tobak och av de 12 elever som röker i årskurs 9 uppger alla att de vill sluta röka nu eller sluta i framtiden. Bland de 7 elever som snusar i årskurs 9 uppger cirka hälften att de vill sluta snusa nu eller i framtiden.

Vattenpipa och e-cigarett

I figur 3 redovisas andel elever i årskurs 9 som *har rökt vattenpipa någon gång* och andelen som *har använt e-cigarett² någon gång*. Andelen elever som uppger att de har rökt vattenpipa någon gång är oförändrad sedan mätningen år 2012. Vad gäller att ha använt e-cigarett någon gång är andelen som uppger detta betydligt högre i Bergs kommun än i länet, 42 procent mot 22 procent i länet.

² En e-cigarett (elektronisk cigarett) liknar ofta en vanlig cigarett, men även andra utformningar finns. E-cigaretten innehåller inte tobak utan en vätska med olika smakämnen och kemikalier, däribland vanligen nikotin (Tobaksfakta, 2015)

Vattenpipa och e-cigarettor

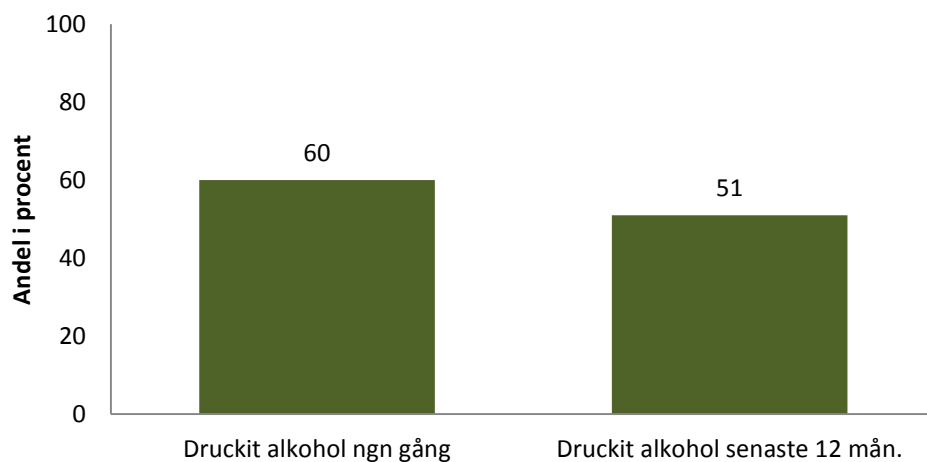
Figur 3. Andel (%) som har rökt vattenpipa någon gång samt andel som har använt e-cigarettor någon gång. Årskurs 9.

Alkohol

Alkoholkonsumenter och alkoholmängd

I länet har andelen elever i årskurs 9 som uppger att de har *druckit alkohol någon gång* minskat sedan mätningen år 2012. I Bergs kommun är andelen oförändrad under samma period. Även andelen *alkoholkonsumenter*, vilka i undersökningen definieras som de elever som uppger att de har *druckit alkohol under de senaste 12 månaderna*, har sjunkit i länet, men i kommunen syns ingen skillnad sedan år 2012.

Druckit alkohol

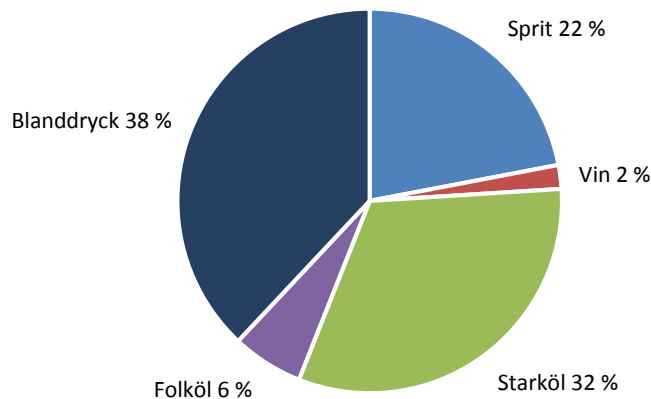

Figur 4. Andelen (%) som druckit alkohol någon gång samt andelen som druckit alkohol under de senaste 12 månaderna. Årskurs 9.

Sett till alkoholkonsumtionen uppger elever i årskurs 9 en genomsnittlig årskonsumtion på 1,04 liter 100-procentig alkohol. Till skillnad från i länet syns i Bergs kommun ingen säkerställd minskning sedan mätningen år 2012.

Den totala årskonsumtionen för år 2015 presenteras i figuren fördelad på olika dryckestyper (folköl, starköl, vin, sprit och blanddryck³).

Fördelning av dryckestyp

Figur 5. Den genomsnittliga årskonsumtionen fördelat på typ av dryck. Årskurs 9.

I årskurs 9 är andelen elever som uppger att de har *druckit hembränt senaste 12 månaderna* 9 procent, vilket är en tendens till minskning sedan mätningen år 2012 men minskningen är inte säkerställd. Andelen i kommunen är i nivå med länet.

Intensiv-, hög- och riskkonsumenter

Intensivkonsumtion av alkohol mäts i enkäten genom frågan *hur ofta eleverna, under de senaste 12 månaderna, vid ett och samma tillfälle druckit alkohol motsvarande minst fyra stora burkar starköl/starkcider eller 25 cl sprit eller en helflaska vin eller sex burkar folköl.* Med *högkonsumtion* av alkohol avses *en konsumtion av minst 9 standardglas⁴ för flickor eller minst 14 standardglas för pojkar per vecka.* Som *riskkonsumenter* räknas de elever som uppger *högkonsumtion* och/eller som *intensivkonsumerar alkohol minst en gång per månad.* Vid mätningen år 2012 uppgav 9 procent (5 elever) i årskurs 9 i Bergs kommun att de var riskkonsumenter av alkohol. I denna undersökning är antalet elever som uppger intensiv- hög- eller riskkonsumtion för få för att redovisas.

Anskaffning av alkohol

På frågan om varifrån alkoholen kom från början senaste gången eleverna drack alkohol uppger eleverna att alkoholen främst kom *från Systembolaget* följt av *från affär eller liknande* samt att de *inte vet varifrån alkoholen kom.*

³ Med blanddryck avses starkcider, alkoholisk eller liknande.

⁴ Ett standardglas innehåller 12 gram alkohol (ex. 4 cl starksprit, 12cl vin eller 33 cl starköl)

Eleverna ombeds också svara på i enkäten hur de fick tag på olika typer av drycker senaste gången de drack dem. Folköl samt alkohol från Systembolaget uppger eleverna i båda årskurserna att de främst får tag på *från pojk-/flickvän, kompis eller kompis syskon* följt av *från annan vuxen (langare) som köpte ut/sålde till mig* och *från annan vuxen som bjöd*.

Alkohol från föräldrar/vårdnadshavare

I årskurs 9 uppger 7 elever att de fått tag på folköl eller alkohol från Systembolaget *från egna föräldrar/vårdnadshavare med lov*.

I enkäten ställs frågan om eleverna *under de senaste 12 månaderna har blivit bjudna på alkohol av sina föräldrar/vårdnadshavare* och i årskurs 9 är andelen elever som har blivit bjudna 31 procent (17 elever). Denna andel är klart högre än motsvarande andel *i länet*, vilken har sjunkit från 25 procent år 2012 till 21 procent år 2015.

Konsekvenser av alkoholbruk

Enkäten innehåller frågor som rör risktagande i samband med alkoholkonsumtion där eleverna får uppge om de under de senaste 12 månaderna råkat ut för en rad händelser i samband med att de druckit alkohol. Nedan redovisas de vanligaste alkoholrelaterade problem som elever i årskurs 9 i Bergs kommun uppger i undersökningen år 2015:

- förstört saker eller kläder
- tappat pengar eller andra värdesaker
- åkt moped, bil eller annat motorfordon med berusad förare
- fått problem med förhållandet till föräldrar

Narkotika, sniffning/boffning, läkemedel, dopning och spel

Narkotika

I årskurs 9 uppger 16 procent av eleverna att de någon gång *under de senaste 12 månaderna har blivit erbjudna att prova eller köpa narkotika*. Andelen elever som uppger svarsalternativet *Ja* på frågan om de någon gång *har haft lust att prova narkotika* är 9 procent och 16 procent av eleverna uppger alternativet *Tveksam*.

Antalet elever i årskurs 9 i Bergs kommun som uppger att de *har använt narkotika någon gång* är för litet för att redovisas.

Narkotikatyp och anskaffning

Bland de elever *i länet* som någon gång provat narkotika uppger de flesta att de har använt marijuana och/eller hasch. Vanligaste sättet att få tag på narkotika *i länet* är från *kompis eller pojk-/flickvän*, följt av från *annan, t.ex. langare* samt från *bekant*.

Sniffning/boffning, läkemedel och dopning

År 2012 uppgav 15 procent av eleverna i årskurs 9 i Bergs kommun att de hade *sniffat/boffat någon gång*. Denna andel har minskat och i resultatet år 2015 är antalet elever som har sniffat/boffat någon gång för litet att redovisas. Det vanligaste preparatet som elever i länet uppger att de har använt vid sniffning/boffning är bensin, lim och toaspray.

I årskurs 9 är antalet elever som *någon gång har använt receptbelagda sömnmedel eller lugnande läkemedel utan läkarordination* samt antalet elever som *någon gång ha använt receptbelagda smärtstillande medel utan läkarordination* för litet för att redovisas. Detta gäller även antalet elever som uppger att de *någon gång har använt något viktminskningspreparat utan läkarordination* (t.ex. bantningspiller, fettförbränningstabletter).

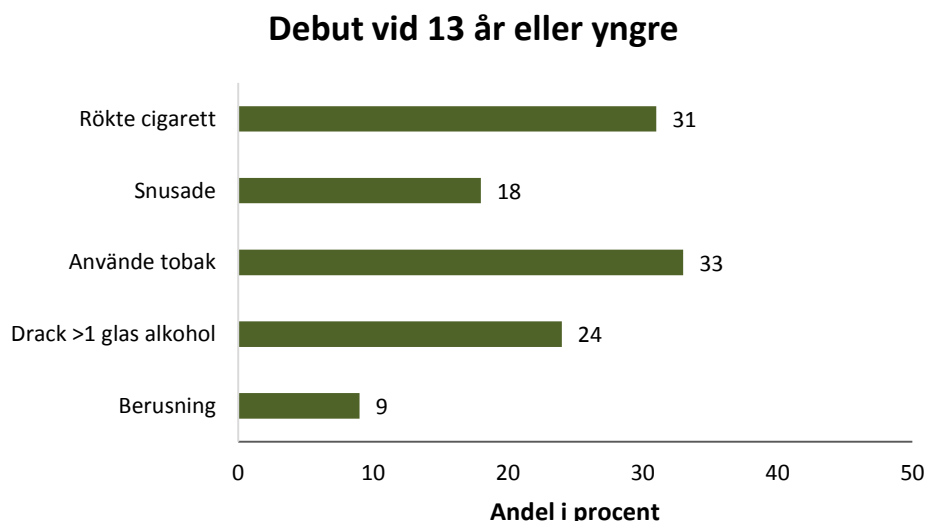
Totalt i länet, i de båda årskurserna tillsammans, uppger 11 elever (7 pojkar och 4 flickor) att de någon gång har använt androgena anabola steroider (AAS).

Spel om pengar

I årskurs 9 i Bergs kommun är andelen elever som har *spelat om pengar någon gång* 11 procent, vilket är en markant minskning sedan föregående mätning då andelen var 30 procent.

Debutålder och tillgänglighet

Andelen elever som uppger att de *debuterat med olika droger vid 13 års ålder eller yngre* redovisas i figur 6. Vad gäller att ha *sniffat/boffat* eller ha *provat hasch/marijuana* vid 13 år eller yngre är antalet elever för litet för att redovisas.

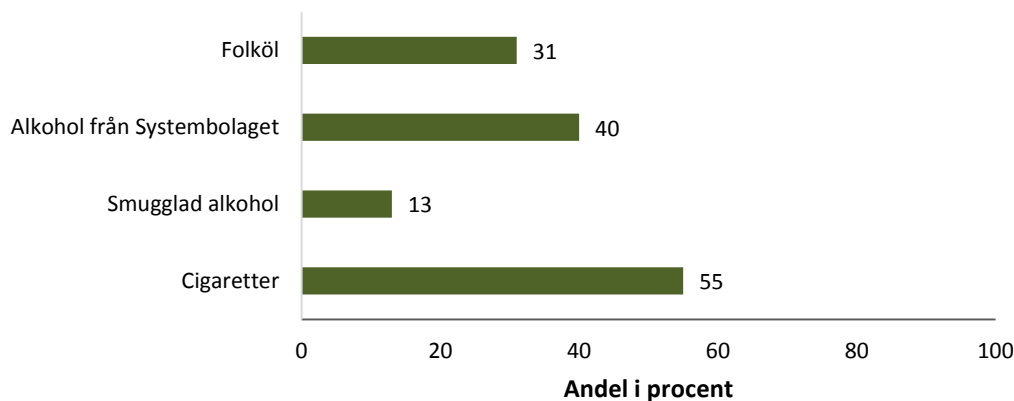

Figur 6. Andel (%) som uppger att de debuterat vid 13 år eller yngre. Årskurs 9.

I årskurs 9 har andelen elever som har *druckit minst ett glas alkohol* vid 13 års ålder eller yngre minskat från 39 procent vid mätningen år 2012 till 24 procent år 2015. En tendens till minskning ses även vad gäller *berusning* vid 13 års ålder eller yngre, men minskningen är inte säkerställd. Jämfört med i länet uppger en högre andel av niondeklassarna i Bergs kommun att de har debuterat med cigaretter och tobak vid 13 års ålder eller yngre.

I figur 7 redovisas andel elever i årskurs 9 som uppger att de kan *få tag på olika typer av droger inom 24 timmar*. Antalet elever som kan få tag på hasch/marijuana eller få tag på anabola steroider är för litet för att redovisas.

Tillgänglighet inom 24 timmar

Figur 7. Andel (%) som kan få tag på olika typer av droger inom 24 timmar. Årskurs 9.

Andelen elever i årskurs 9 i Bergs kommun som uppger att de kan få tag på olika droger är i stort oförändrad sedan år 2012. En tendens till minskning syns i kommunen vad gäller tillgänglighet av hasch/marijuana, men minskningen är inte säkerställd. Andelen elever i årskurs 9 i kommunen som uppger att de kan *få tag på cigaretter inom 24 timmar* är högre än motsvarande andel i länet.

Riskuppfattning och attityder

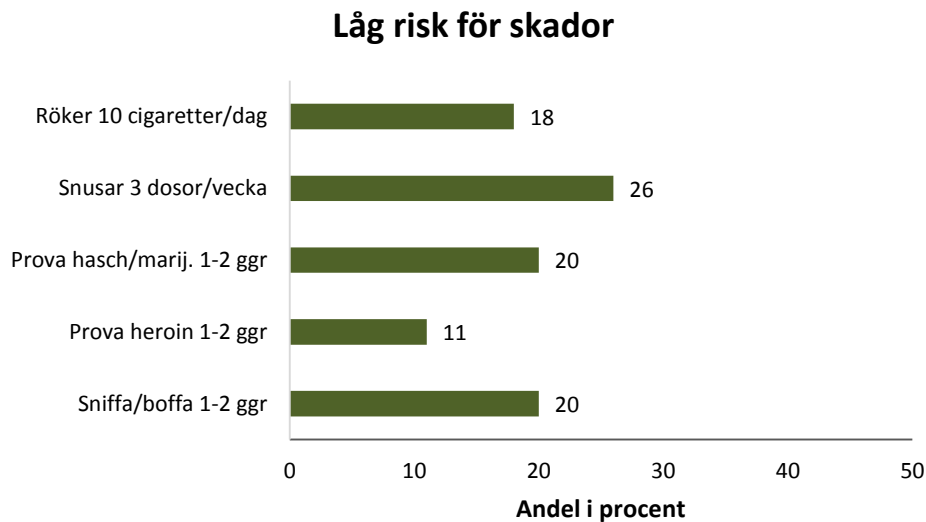
Elevernas riskuppfattning

I enkäten ställs frågor om elevernas riskuppfattning där de får ange *hur stor risk de tror att det är att människor skadar sig själva, fysiskt eller på annat sätt, om de:*

- *röker 10 cigaretter eller mer per dag*
- *snusar 3 dosor (ca 75 prillor) per vecka*
- *berusar sig på alkohol varje helg*
- *provar marijuana eller hasch 1-2 gånger*
- *använder marijuana eller hasch varje helg*
- *provar heroin 1-2 gånger*
- *provar att sniffa/boffa 1-2 gånger*

I texten som följer används begreppet *låg risk*, vilket innefattar de elever som har uppgett svarsalternativen *ingen risk* eller *liten risk*. Eleverna kunde även ange svarsalternativen *måttlig risk* och *stor risk*, men dessa redovisas ej här.

I figur 8 redovisas andelen elever som har uppgett *låg risk* gällande de beteenden som listats ovan. Antalet elever som uppger låg risk vad gäller att *berusa sig på alkohol varje helg* eller att *använda hasch/marijuana varje helg* är för litet för att redovisas.

Figur 8. Andel (%) elever som skattar låg risk att människor skadar sig själva, fysiskt eller på annat sätt genom att använda de olika drogerna. Årskurs 9.

Lägst skattar eleverna risken att *snusa 3 dosor per vecka*. Inga signifikanta skillnader syns i riskuppfattningen i kommunen jämfört med mätningen år 2012. Riskuppfattningen gällande att *prova hasch/marijuana 1-2 gånger* är högre i kommunen jämfört med i länet.

Genomgående vad gäller riskuppfattningen bland eleverna uppger 7 procent svarsalternativet *vet ej*, vilket bör beaktas. Detta gäller främst riskuppfattningen kring sniffning/boffning och heroin.

Elevernas uppfattning om föräldrars/vårdnadshavares attityder

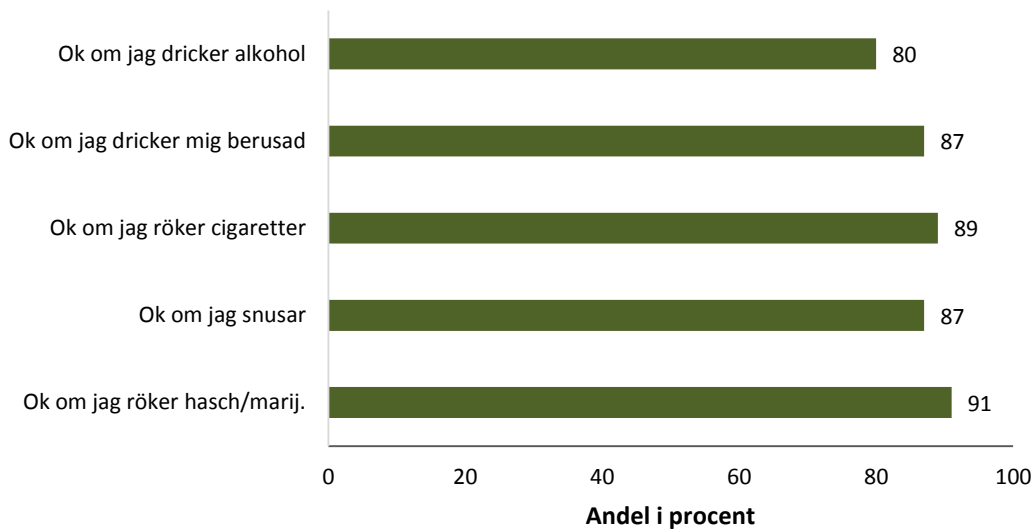
I enkäten ingår ett avsnitt där eleverna får ta ställning till hur väl följande påståenden stämmer in på deras föräldrars/vårdnadshavares attityd. *För mina föräldrar är det okej om jag:*

- *dricker alkohol*
- *röker hasch/marijuana*
- *röker cigaretter*
- *snusar*
- *dricker mig berusad*

I texten som följer används begreppet *stämmer dåligt*, vilket innefattar de elever som har uppgett svarsalternativen *stämmer mycket dåligt* och *stämmer ganska dåligt*. Eleverna kunde även ange svarsalternativen *stämmer mycket bra* eller *stämmer ganska bra*, men dessa redovisas ej här.

I figur 9 redovisas andelen elever som har uppgett *stämmer dåligt* på påståendena som listats ovan.

Andel som uppger att påståendena stämmer dåligt

Figur 9. Andel (%) elever som uppger att påståendena om föräldrars/vårdnadshavares attityd stämmer dåligt. Årskurs 9.

Mest restriktiv inställning hos sina föräldrar/vårdnadshavare uppger eleverna för påståendet om det är *okej att jag röker hasch/marijuana* och om det är *okej att jag röker cigaretter*.

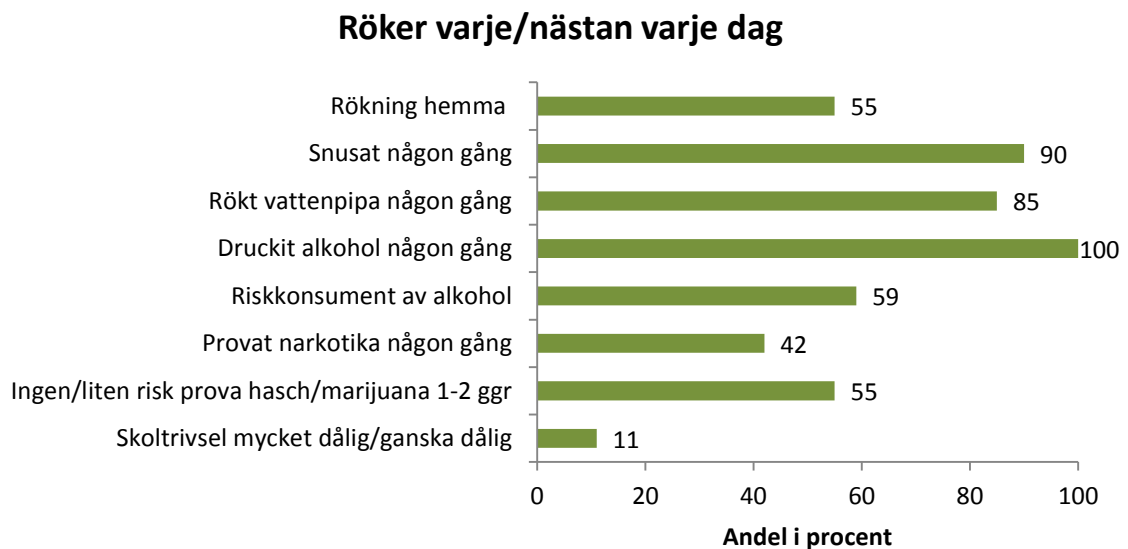
Eleverna får även uppge ifall deras föräldrar/vårdnadshavare *vet vilka kompisar de umgås med* och om de *vet var de är på fredags- och lördagskvällar*. I årskurs 9 uppger 93 procent av eleverna att deras föräldrar/vårdnadshavare vet vilka *alla* eller *de flesta* av elevens kompisar är. Andelen elever som uppger att deras föräldrar/vårdnadshavare *alltid* eller *för det mesta* vet var eleverna är på fredags- och lördagskvällar har minskat från 98 procent år 2012 till 87 procent år 2015.

Samband och riskfaktorer – i länet

Enligt Folkhälsomyndigheten (Folkhälsomyndigheten, 2015) visar data på tydliga samband mellan riskbruk av alkohol, cannabisanvändning, tobaksbruk och riskabla spelvanor. Dessa samband tyder på att det ofta också är samma grupper som har flera olika beroendeframkallande levnadsvanor, vilket bör beaktas när förebyggande och hälsofrämjande arbete planeras.

Även i denna enkätundersökning syns, på länsnivå, samband mellan olika droger och i detta avsnitt presenteras ett antal riskfaktorer som kan antas vara gemensamma för flera av de beroendeskapande levnadsvanorna. Viktigt att framhålla är att dessa inte är orsakssamband, vilket betyder att det inte går att säga vilken av faktorerna som orsakar vilken, utan endast att det finns ett samband dem emellan. De riskfaktorer som redovisas är frekvent rökning, tidig alkoholdebut, narkotikaerfarenhet, skolk samt föräldrar/vårdnadshavares bjudvanor.

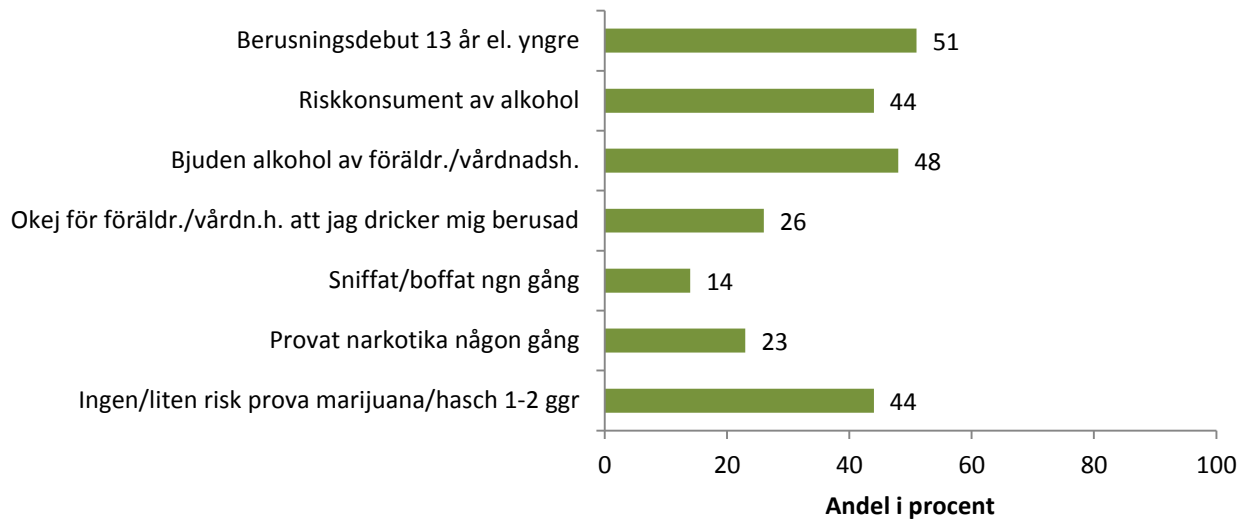
I figur 10 presenteras den grupp elever, i båda årskurserna sammanslagna, som uppger att de *röker varje dag/nästan varje dag* (123 elever). Denna grupp utmärker sig mot övriga elever med en högre förekomst på en rad faktorer i undersökningen.

Figur 10. Samband mellan frekvent rökning och andra faktorer i undersökningen (n=123 elever).

Bland de elever som har svarat att de någon gång har druckit alkohol finns ett flertal skillnader mellan de elever som uppger att de har debuterat med minst ett glas alkohol vid 13 års ålder och de elever som debuterat senare. I figur 11 redovisas andelar för elever med *tidig alkoholdebut* (332 elever i båda årskurserna).

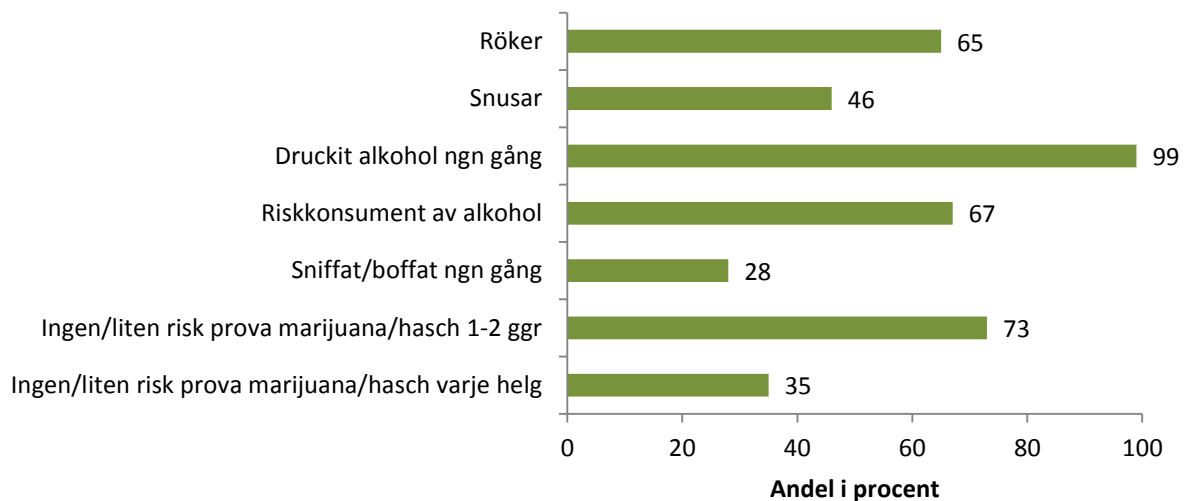
Tidig alkoholdebut - 13 år eller yngre

Figur 11. Samband mellan tidig alkoholdebut och andra faktorer i undersökningen (n=332 elever).

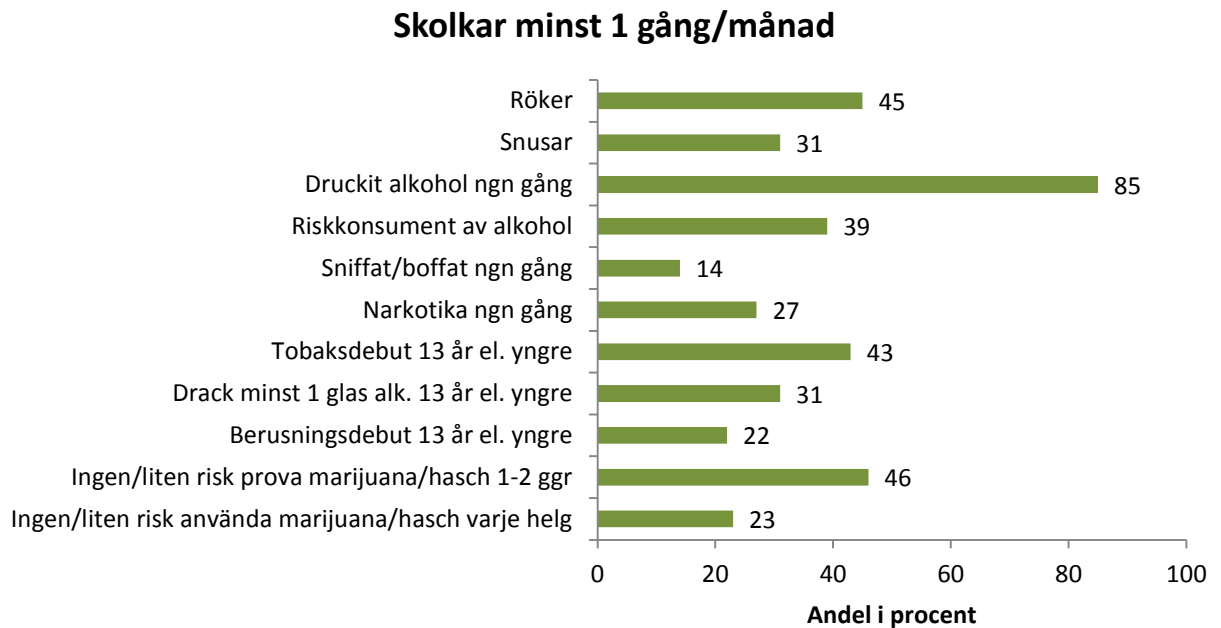
Gruppen elever, i båda årskurserna, som uppger att de någon gång har provat narkotika utmärker sig också genom högre förekomst än övriga elever på en rad faktorer i undersökningen. I figur 12 presenteras andelar för de elever som har *provat narkotika någon gång* (167 elever).

Använt narkotika någon gång

Figur 12. Samband mellan narkotikaerfarenhet och andra faktorer i undersökningen (n=167 elever).

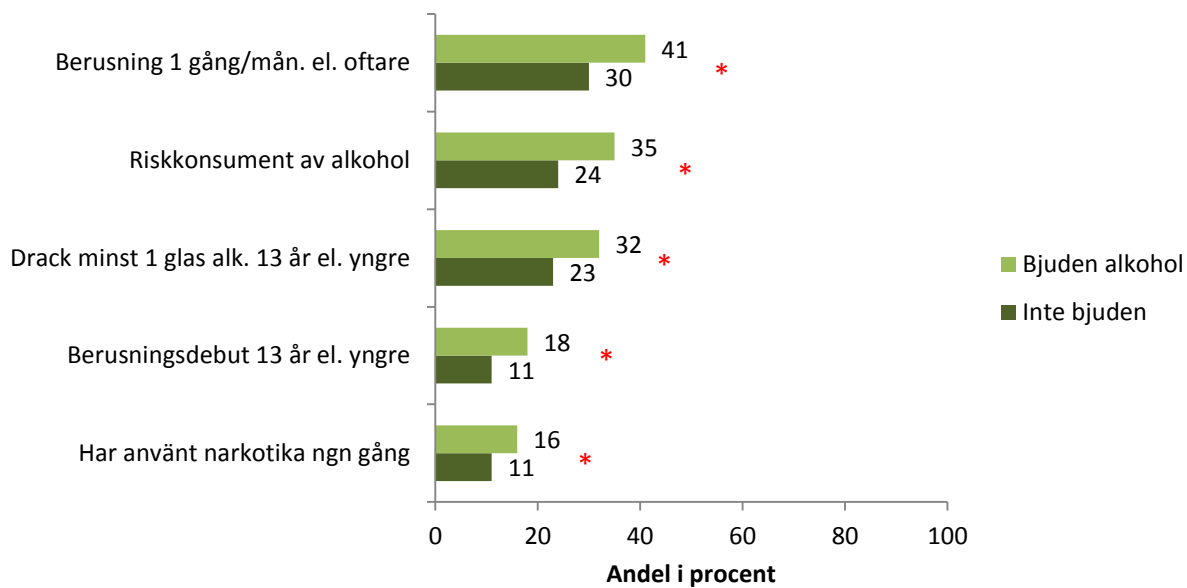
Andelen elever som skolkar minst 1 gång per månad har minskat sedan tidigare mätningar. Detta är dock fortfarande en grupp som uppger en hög andel vad gäller olika riskbeteenden jämfört med övriga elever. I figur 13 presenteras andelar för de elever, i båda årskurserna, som skolkar minst 1 gång per månad (175 elever).

Figur 13. Samband mellan skolk och andra faktorer i undersökningen (n=175 elever).

I resultatet från enkätundersökningen syns även samband mellan droganvändande och förhållanden i hemmet. Ett sådant samband är att ha blivit bjuden på alkohol av föräldrar/vårdnadshavare kopplat till den egna alkoholkonsumtionen. I figur 14 redovisas andelar för de elever, i båda årskurserna sammanslagna, som uppger att de har druckit alkohol någon gång uppdelat efter om de har blivit bjudna på alkohol av sina föräldrar/vårdnadshavare under de senaste 12 månaderna eller inte.

Bjuden på alkohol av föräldrar/vårdnadshavare senaste 12 mån

Figur 14. Skillnader i alkoholkonsumtion mellan de elever som uppger att de blivit bjudna på alkohol av föräldrar/vårdnadshavare senaste 12 månaderna och de elever som inte har blivit bjudna. (Bjudna n=495 elever, Inte bjudna n=756 elever)

Sammanfattande diskussion

Rapporten baseras på resultat från enkätundersökningen Skolelevers drogvanor 2015 och redovisar ett nuläge samt utveckling över tid av drogvanor i årskurs 9 i Bergs kommun. Totalt bearbetades 55 enkäter i årskurs 9. Syftet med rapporten är att ge underlag för prioriteringar och beslut gällande förebyggande åtgärder inom ANDT-området samt ett underlag för uppföljning i det förebyggande och främjande arbete som bedrivs.

Resultatet visar att en positiv utveckling har skett inom ett flertal områden sedan mätningen år 2012. I årskurs 9 har andelen elever som uppger att de har sniffat/boffat någon gång minskat och detta gäller även andelen elever som har spelat om pengar någon gång. När det kommer till alkoholdebut uppger en lägre andel av eleverna än tidigare att de har debuterat med alkohol vid 13 års ålder eller yngre.

Samtidigt som flera förbättringar har skett i kommunen finns fortfarande behov av att arbeta långsiktigt med följande områden:

Fortsatta tobaksförebyggande insatser

I Bergs kommun uppger var tredje elev i årskurs 9 att de använder tobak, vilket är högre än motsvarande andel i länet. Jämfört med i länet är även andelen elever som uppger att de har debuterat tidigt med tobak, andelen som har använt e-cigarett någon gång samt tillgängligheten av cigaretter högre i kommunen. Eleverna har också en låg riskuppfattning när det kommer till snus jämfört med andra droger. Resultatet i länet visar även på ett samband mellan frekvent rökning och förekomst av att ha provat andra droger. Detta sammantaget visar på vikten av fortsatta tobaksförebyggande insatser. Bland de elever i årskurs 9 som röker uppger alla att de vill sluta med röka nu eller i framtiden, vilket visar på behovet av en tillgänglig tobaksavvänjning.

Minskad tillgänglighet av alkohol och ökat föräldrastöd

I riket och i länet finns en positiv trend vad gäller alkohol, där andel konsumenter, alkoholmängd och riskkonsumtion minskat i båda årskurs 9 samt år 2 på gymnasiet. Denna trend syns inte i resultatet för Bergs kommun och i årskurs 9 är andelen alkoholkonsumenter, andelen riskkonsumenter av alkohol samt alkoholkonsumtionen i stort oförändrad sedan mätningen år 2012. Positivt är att det finns en tendens till att andelen elever som druckit hembränt det senaste året har minskat sedan år 2012. I länet har andelen elever som uppger att de har blivit bjudna på alkohol av sina föräldrar/vårdnadshavare minskat. Motsvarande andel i Bergs kommun är dock betydligt högre än i länet och nära var tredje elev uppger att de har blivit bjudna, vilket bör betonas då det i länsresultatet finns ett samband mellan att ha blivit bjuden på alkohol av föräldrar/vårdnadshavare och en högre alkoholkonsumtion och tidigare debut av alkohol. Eleverna i årskurs 9 uppger även att föräldrar/vårdnadshavare i mindre utsträckning än tidigare vet var eleverna är på helgerna. Sammantaget talar detta för tillgänglighetsbegränsning av alkohol samt fortsatta informations- och stödinsatser till föräldrar/vårdnadshavare.

Sammanfattningsvis visar resultatet av droganeundersökningen att droger finns tillgängliga och används bland skolelever i Bergs kommun samt att det finns skillnader i användande av droger över tid. Resultatet i länet visar även på skillnader utifrån kön och ålder. Annan

forskning där socioekonomiska faktorer studerats i relation till drogvanor visar ingen entydig bild. Dock finns indikation på att socioekonomiska skillnader föreligger, men att dessa inte verkar etableras förrän under gymnasietiden (Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, 2014). I CANs rapport visade resultaten att bland elever i år 2 på gymnasiet i skolor med en större andel högutbildade föräldrar tenderar den genomsnittliga alkoholkonsumtionen, andelen intensivkonsumenter av alkohol, förekomsten av alkoholrelaterade problem och andelen dagligrökare att vara lägre.

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) har i en utvärdering av metoder för att förebygga missbruk av alkohol, droger och spel hos barn och unga presenterat ett antal slutsatser. En slutsats är att så kallade multimodala projekt, det vill säga projekt där många aktörer i samverkan agerar lokalt med ett gemensamt mål där flera tillgänglighetsbegränsande insatser ingår, kan leda till en minskad alkoholkonsumtion hos unga (Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, 2015). Beredningen betonar även att kunskapsluckor inom området behöver fyllas och att forskning med fler utvärderande studier behöver genomföras. Detta talar för att utvärderingar av de drogförebyggande insatser som genomförs i länet bör vara ett prioriterat område framåt. Slutligen är ett helhetsperspektiv kring barn och unga i det drogförebyggande arbetet av största vikt där en rad olika faktorer behöver beaktas. Områden som lyfts från den länsgemensamma analysgruppen att ta hänsyn till är hur skolsituationen ser ut, hur hälsan är i stort, självkänsla och självförtroende, tillgång till drogfria arenor, fritidsmöjligheter samt föräldrar/vårdnadshavares roll.

Referenser

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. (2014). *Skolelevs drogvanor 2014. Rapport nr 146*. Stockholm.

Folkhälsomyndigheten. (den 15 12 2015). Hämtat från <http://www.folkhalsomyndigheten.se/amnesomraden/andts/samband-mellan-alkohol-narkotika-tobak-och-spel/>

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering. (2015). *Att förebygga missbruk av alkohol, droger och spel hos barn och unga. Rapport 243*. Hämtat från www.sbu.se/243

Tobaksfakta. (den 02 12 2015). Hämtat från www.tobaksfakta.org

Bilaga 1

Analys, tolkning och begränsningar

Rapporten redovisar resultatet för elever i årskurs 9 som har Bergs kommun som skolkommun, vilket innebär att resultaten även baseras på svar från elever som är folkbokförda i annan kommun men som går i skola i Bergs kommun. Detta innebär också att elever som är folkbokförda i Bergs kommun, men som går i skola på annan ort redovisas i respektive skolkommuns rapport samt i länsrapporten.

Huvudsakligen presenteras resultatet från undersökningen år 2015, men även jämförelser med undersökningen år 2012 förekommer. Det krävs dock stora förändringar över tid för att en eventuell skillnad ska vara statistiskt säkerställd, då elevantalet är litet. Resultatet presenteras beräknat på totala elevantalet i årskurs 9, då eleverna är för få för att särredovisas utifrån kön. Jämförelser med länet förekommer i denna rapport och redovisas där kommunens resultat avviker från länets.

I de flesta figurer redovisas andelar i procent beräknade på totalmaterialet, det vill säga samtliga elever i respektive grupp. I dessa fall redovisas inga bastal för procentberäkningarna, utan antalet elever framgår i tabell A. I vissa fall avser procentberäkningarna ytterst få individer och dessa figurer/tabeller ska tolkas med försiktighet då varje individ utgör en stor andel och därmed får stort genomslag. CAN har en metodologisk gräns om 50 individer, vilket innebär att inga beräkningar görs på grupper med bastal under 50 individer eftersom resultatet då kan bli missvisande. Denna gräns har tillämpats i denna rapport. Då drogvaneundersökningen anses innehålla etiskt känsliga uppgifter och syftar till att visa ungdomars drogvvanor på gruppnivå, snarare än att peka ut enskilda individer, redovisas inte resultat på kommunnivå där antalet elever understiger 5 individer.

Redovisningen avser samtliga elever som skulle ha besvarat respektive fråga. Detta innebär att andelen som hoppat över en fråga, *ej svar*, också ingår i totalen. Alla data redovisas avrundade till hela procenttal och på grund av detta kan det förekomma att de sammanslagna andelarna över- eller understiger 100 procent.

Då enkäten innehåller känsliga frågor finns det risk för att eleverna medvetet eller omedvetet underrapporterar sin konsumtion av olika droger. Även överrapportering kan förekomma och en möjlig orsak till detta kan vara leklust och att man vill imponera på kamrater. CAN genomför dock kontroller av datamaterialet för att hitta uppenbart undermåligt eller oseriöst ifyllda enkäter.